
Inhoud

Voorwoord 7

Inleiding 9

De positie van de vvd in het Nederlandse partijstelsel: 13
Invloedrijk maar excentrisch?
PAUL LUCARDIE

De partij van Oud en Wiegel 27
Leiderschap in de vvd en het primaat van het electoraat
HENK TE VELDE

Zwevende kiezers, zwevende partijen 53
Electorele trends
URI ROSENTHAL

‘Van kiesvereniging tot moderne politieke partij’ 93
De ontwikkeling van de organisatie en cultuur van de vvd
GERRIT VOERMAN EN ERWIN DIJK

Vrijheid, en vervolgens... 137
De ideologische ontwikkeling van de vvd
FLEUR DE BEAUFORT EN PATRICK VAN SCHIE

De bijdrage van de vvd aan de vormgeving van Nederland 165
Verworvenheden, tekortkomingen en toekomst
FLEUR DE BEAUFORT, PATRICK VAN SCHIE EN GERRIT VOERMAN

Noten 177

Interviews 199

Bijlagen

Ledentallen vvd, 1949-2007 201
Verkiezingsuitslagen vvd, 1948-2006 202
Voorzitters Eerste Kamerfractie, 1948-2008 203
Voorzitters Tweede Kamerfractie, 1948-2008 204
Partijvoorzitters, 1948-2008 205

Personenregister 207

Over de auteurs 211